

Міністерство освіти і науки України
Інститут модернізації змісту освіти

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського
Інститут педагогіки НАПН України, відділ навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет Харбінський інженерний університет (Китай)
Кіонгінський національний педагогічний університет, м. Інчхон, Республіка Корея
Русенський університет імені Ангела Канчева, Болгарія
Шуменський університет імені Єпископа Костянтина Преславського, Болгарія
Кагульський державний університет імені Богдана Петричейку Хашдеу, Молдова
Тараклійський державний університет імені Григорія Цамблака, Молдова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 205-річчю
Університету Ушинського

(6 червня 2022 року, м. Одеса)

ЯКІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ірина Сараєва, доктор філософії, Ізмаїльський державний гуманітарний університет
(Україна)

Анотація: У статті визначено сутність понять «якість освіти», «якість дошкільної освіти», зміст термінологічних джерел та поглядів науковців. Досліджено погляди як вітчизняних так і зарубіжних вчених щодо актуальної проблеми здобуття дітьми дошкільного віку якісної дошкільної освіти.

Ключові слова: діти дошкільного віку, дошкільна освіта, якість освіти, якість дошкільної освіти, критерії якості дошкільної освіти

QUALITY OF PRESCHOOL EDUCATION: REALITIES AND PROSPECTS

Iryna Saraieva, Doctor of Philosophy, Izmail State University for the Humanities (Ukraine)

Abstract: The article defines the essence of the concepts of "quality of education", "some preschool education" in the content of terminological sources and views of scientists. The views of both domestic and foreign scientists on the current problem of obtaining quality preschool education by preschool children are studied.

Key words: preschool children, preschool education, quality of education, quality of preschool education, quality criteria of preschool education

Сучасне покоління дітей дошкільного віку наштовхує науковців і педагогів-практиків на думки стосовно вдосконалення та осучаснення освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, адже нова генерація стимулює до пошуку інноваційних, конструктивних, творчих вирішень означеного питання. Тому основною метою стратегії (політики) забезпечення якості освіти визначено гарантування якості дошкільної освіти та формування довіри суспільства до закладу дошкільної освіти [1, с. 4].

Метою статті є схарактеризувати поняття «якість дошкільної освіти», окреслити її на сучасному етапі та визначити майбутні перспективи.

Проблема якості освіти була висвітлена у працях вітчизняних учених В. Кременя, О. Локшиної, В. Лутая, М. Михальченка, В. Огнев'юка, С. Сисоевої, О. Савченко та ін. Дослідження з питань якості дошкільної освіти окреслені у наукових доробках багатьох учених, таких як: В. Алямовської, Л. Артемової, А. Богуш, Л. Козак, О. Кононко, О. Коваленко, К. Крутій, О. Косенчук, Н. Лисенко, Т. Лукіної, Т. Піроженко, О. Янко, що безпосередньо наголошує на актуальності означеної проблеми.

Задля глибокого розкриття сутності поняття «якість дошкільної освіти», звернімося до термінологічних джерел та визначень науковців щодо з'ясування насамперед поняття «якість освіти».

У словникових джерелах поняття «якість освіти» трактується як: «певний рівень знань і вмінь розумового, морального та фізичного розвитку якого досягли ті, хто навчається на певному етапі відповідно до поставленої мети» [2, с. 120]; «певна збалансована відповідність певного освітнього рівня (загальної середньої, профес.-технічної, вищої тощо) численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яка встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості» [3, с. 1017].

Вивчаючи проблему здобуття дітьми дошкільного віку якісної дошкільної освіти, А. Богуш визначає поняття «якість освіти» як «комплексну (загальну) характеристику освітнього процесу та його результату, (розвиненості дітей) ступінь відповідності меті й завданням певної галузі суспільства, нормативними показниками якої виступають знання, вміння, навички, набуті компетенції і компетентності, ціннісне ставлення особистості в

соціальному і предметному доквіллях, ступінь досягнення мети і змісту освіти, ступінь задоволення усіх учасників освітнього процесу здобутими результатами» [4, с. 9].

К. Крутій характеризує якість освіти як «сукупність умов, управління, освітнього процесу і результатів цього процесу» [5]. За твердженням вченої, умовами визначеними на державному рівні є створення нормативно-правової та науково-методичної бази, фінансове забезпечення, підготовка кваліфікованих кадрів, а формування розвивального середовища, добір кваліфікованих кадрів та підвищення їхньої фахової майстерності, організація освітнього процесу – це ті умови, що окреслюються в межах певного закладу дошкільної освіти [5].

Як зазначає Т. Лукіна, якість освіти є комплексним поняттям що досліджується триединою наукою – квалітологією, яка містить три складника: теорію якості, теорію оцінки якості і теорію управління якістю. За твердженням ученої, кожні із цих складників має визначений набір критеріїв і показників якості освіти, що дають можливість «різномірно оцінити будь-яку систему освіти за зовнішніми та внутрішніми її параметрами», тому якість освіти вирізняється багатомірністю, багатоаспектністю та багатопараметричністю [3, с. 1017].

Безумовно й дошкільна освіта має власний набір критеріїв і показників якості освіти, які окреслені у нормативно-правових документах (Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020), Базовий компонент дошкільної освіти (2021), Моніторинг якості дошкільної освіти: кваліметричний підхід до оцінки розвитку дитини (2018)) та дослідженнях науковців (Г. Беленька, А. Богуш, О. Кононко, О. Косенчук, К. Крутій та ін.).

За словниковими джерелами, поняття «якість дошкільної освіти» характеризується як: «цілісна характеристика системи першої ланки освіти з боку її відповідності потребам зростаючої особистості, сім'ї як споживачів соціальних послуг і держави як соціального замовника» [3, с. 1016]; «надання можливості вибору для дитини «індивідуального освітнього маршруту» на основі різноманітності змісту, форм і методів роботи з дітьми; забезпеченням соціального захисту дитини від некомпетентних педагогічних дій; гарантією досягнення кожного життєво мінімально необхідного рівня підготовки до успішного навчання і початкової школі» [6, с. 293].

У Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку якість дошкільної освіти представлено як багаторівневе і багатоаспектне поняття, що вимагає полікритеріального підходу до здійснення моніторингу та визначено сукупністю критеріїв, таких як: «цілепокладання (оцінка мети і завдань на всіх рівнях здійснення освітньої діяльності); умови для ефективного розв'язання освітніх завдань (матеріально-технічне та кадрове забезпечення, створене розвивальне освітнє середовище, методичне забезпечення освітнього процесу); управління освітнім процесом, під час якого відбувається формування життєво необхідних навичок і базових особистісних якостей (оцінка механізмів та інструментів оптимальної організації надання освітніх послуг для задоволення потреб батьків, суспільства і держави); результат як рівень особистих досягнень дитини тощо [7, с. 25].

А. Богуш визначає якість дошкільної освіти як «відповідність комплексної діяльності закладів дошкільної освіти сучасним дієвим на момент оцінювання нормативно-правовим нормам і вимогам; відповідність процесу і результату освітньої діяльності щодо гармонійного розвитку дітей різного дошкільного віку відповідно до чинних стандартів дошкільної освіти, зокрема, Базового компонента дошкільної освіти» [4, с. 9]. Вчена переконана, що забезпечення високої якості дошкільної освіти надасть дитині дошкільного віку змогу самостійно обирати особистий шлях здобуття знань, набуття умінь і навичок та вибудовувати характерну для неї освітню індивідуальну траєкторію щодо результатів сформованості відповідних предметних компетенцій і загальних особистісних компетентностей, що стане успішним результатом підготовки до навчання у початковій школі відповідно до концепції НУШ. А. Богуш зауважує на тому, що одним із показників якості дошкільної освіти є саме психологічна підготовка дітей до навчання в школі, в процесі якої у дитини дошкільного віку формуються такі базові якісні новоутворення, як-от: самостійність, самоставлення, самооцінка і самоконтроль, довільність поведінки, креативність, свобода і відповідальність, комунікабельність (комунікативність), допитливість, сформованість морально-духовних та етичних інстанцій [4, с. 9].

К. Крутії розглядає якість дошкільної освіти як «якість результатів, орієнтуючись на рівень розвиненості та вихованості дітей – їхні особисті досягнення, а матеріальні, управлінські, кадрові та інші аспекти освіти – як умови отримання цих результатів» [5].

Я. Пітерс убачає кожну дитину унікальною особистістю із «відмінними емоційними, фізичними, соціальними й когнітивними потребами, які треба враховувати», адже діти є активними учасниками власного процесу розвитку [8]. Тому автор зазначає, що якість дошкільної освіти - це комплексне явище, покращення та подальший розвиток якого спирається на взаємозалежні заходи, що не можуть розглядатися окремо. Я. Пітерс зазначає, що забезпечення сталого розвитку суспільства й рівних можливостей для всіх дітей є надзвичайно важливими у ранньому розвитку і дошкільній освіті. Саме тому, якісні заклади дошкільної освіти мають бути укомплектовані компетентними кадрами, що відіграють важливу роль у формуванні позитивного ставлення дітей до навчання та підвищують шанси на успішне закінчення школи [8].

Провідні психологи та педагоги у галузі дитячої та дошкільної педагогіки (Н. Авдєєва, М. Єлагіна, В. Давидов, Л. Венгер, О. Запорожець, В. Котирло, В. Мухіна та ін.) вирізняють концептуальні характеристики якості національної дошкільної освіти такі, як: якість дошкільної освіти є національним пріоритетом; висока якість дошкільної освіти передбачає органічний зв'язок освіти і науки, педагогічної теорії і практики; модернізація системи дошкільної освіти спрямована на забезпечення якості відповідно до найновіших досягнень вітчизняної світової науки, культури та соціальної політики. Згідно з цим інноваційний розвиток дошкільної освіти пов'язується сьогодні з реалізацією принципу дитиноцентризму як відбиття нових тенденцій в динаміці сучасного світу, де саме саморозвиток особистості стає показником прогресу [3, с. 1017].

К. Крутії зауважує, що визначення якості освітніх умов залишається традиційним способом визначення якості дошкільної освіти. Матеріально-технічне та кадрове забезпечення дошкільного закладу, створене предметно-ігрове розвивальне середовище, методичне забезпечення освітнього процесу – критерії, які переважно є предметом атестації закладі дошкільної освіти [5]. К. Крутії наголошує, що стрижневими критеріями ефективності дошкільної освіти виступають показники особистісного зростання дитини, адже адекватне, ефективне та різноманітне розв'язання навчальних та життєвих проблем дитини відповідно до віку це висока оцінка роботи педагогів і закладу дошкільної освіти загалом [5].

Для оцінювання якості дошкільної освіти науковці рекомендують застосовувати полікритеріальний підхід та враховувати низку критеріїв, що є важливими і сукупність яких дає змогу створити загальне бачення про якість дошкільної освіти загалом, зокрема: забезпечення умов для ефективного розв'язання освітніх завдань; управління дошкільним закладом, спрямоване на оптимальну організацію надання освітніх послуг, які задовольнили б запити батьків і держави; створення розвивального освітнього середовища, що забезпечує дитині гармонійний розвиток; організація освітнього процесу, під час якого в дитині формуються життєво необхідні навички та базові якості особистості; результати освітньої діяльності – рівень особистісних досягнень дитини старшого дошкільного віку на порозі школи [5].

Серед традиційних форм і видів оцінювання якості дошкільної освіти А. Богуш вирізняє такі види діяльності, під час яких здійснювалась діагностика процесу і результату якості освітньої діяльності, а саме: контроль, аналіз, оцінювання діяльності ЗДО (комплексний аналіз та оцінювання якості діяльності ЗДО); педагогічний аналіз та оцінювання якості освітнього процесу конкретної вікової групи (освітня діяльність виховательки); педагогічний аналіз якості розвиненості дітей певної вікової категорії (комплексний чи тематичний); моніторинг якості методичної роботи ЗДО чи виховательки-методиста [4, с. 8].

Також А. Богуш звертає увагу на кваліметричну методику вимірювання цілісного гармонійного розвитку дитини дошкільного віку та її готовності до навчання у школі і життя у сучасному соціумі, що передбачає лоціювання якісних показників за кількісними балами, що була розроблена Г. Єльніковою. Параметрами оцінювання представленої методики слугують освітні напрями БКДО як результат набутих дитиною предметних компетенцій та загально-

особистісної компетентності. Проведений аналіз означеної методики дав змогу А. Богуш окреслити складність її використання на практиці, адже певна методика потребує багато часу для вимірювання якості загального розвитку особистості всіх дітей групи [4, с. 12].

Під час аналізу методики оцінювання якості дошкільної освіти, яка була запроваджена в Україні ECERS-3, А. Богуш зауважує, що за шкалою ECERS оцінюється якість освітнього середовища, яке оточує дитину, основним методом якого виступає пасивне спостереження за діяльністю дітей, вихователів та інших співробітників закладу дошкільної освіти. Вчена зазначає, що використання методики ECERS для оцінювання якості освітнього середовища може бути однією з умов щодо різнобічного розвитку дитини дошкільного віку та наголошує на використанні всіх означених методик оцінювання якості дошкільної освіти в закладі дошкільної освіти в залежності від потреби для всебічного розвитку дитини, розвитку критичного й логічного мислення, довільної поведінки, креативності та сформованості етичних інстанцій дитини [4, с. 13].

Таким чином, аналіз численних досліджень науковців дозволяє зазначити, що питання якості дошкільної освіти наразі залишається актуальним не лише в Україні, а й у країнах ЄС. Адже, дошкільна освіта є ключовим шаблоном у гармонійному різнобічному розвитку особистості, готової до соціальних взаємовідносин, вирішення життєвих та проблемних ситуацій, здатної критично мислити та практично взаємодіяти за межами закладу дошкільної освіти, вміти висловлюватися та не боятися помилятися. Тому означене поняття «якість дошкільної освіти» виступає як феномен у модернізованій освітній системі.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти: затв. наказом Держ.служби якості освіти від 30.11.20 № 01-11/71. https://rada.info/upload/users_files/41042215/191f934b087b0a0bf499ce603f3f1e81.pdf (дата звернення: 22.05.2022).
2. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Словарь по педагогике. Москва: ИКЦ «МарТ»; Ростов н /Д: Издательский центр «МарТ», 2005. 448 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед.наук України; головний ред.. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Богуш А. Вимірюємо якість дошкільної освіти: методична спрямованість// Наук. вісн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського: (зб. наук. пр.) / Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. О., 2022. Вип. 1 (38). С. 7-16.
5. Крутій К. Л. Моніторинг якості дошкільної освіти: кваліметричний підхід до оцінки розвитку дитини. 2018. <https://emetodyst.mcfu.ua/book?bid=31285> (дата звернення 22.05.2022)
6. Дошкільна освіта. Словник-довідник. / Упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя: ТОВ «ЛППС ЛТД», 2010, 324с.
7. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. Київ: ФОП Ферефонець В. Б., 2020. 44 с.
8. Ключові показники якості дошкільної освіти / Рекомендації Європейської Комісії щодо високоякісних систем дошкільної освіти та догляду (2018). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/01/25/Klyuchovi%20pokaznyky%20yakosti%20doshkilnoi%20osvity.pdf> (дата звернення 22.05.2022).

References:

1. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii z pytan formuvannia vnutrizhnoi systemy zabezpechennia yakosti osvity u zakladakh doshkilnoi osvity: zatv. nakazom Derzh.sluzhby yakosti osvity vid (2020). [About the statement of Methodical recommendations concerning formation of

internal system of maintenance of quality of education in establishments of preschool education: approved. by the order of the State Service for Educational Quality dated] [in Ukrainian].

2. Kodzhaspirova, G.M, Kodzhaspirov A.Yu.(2005) Slovar po pedahohyke. [Dictionary of pedagogy]. Moskva: YKTs «MarT»; Rostov n /D [in Russian]/

3. Entsyklopediia osvity (2008). Encyclopedia of Education ed. V. H. Kremen. K.: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

4. Bohush, A. (2020). Vymiriuiemo yakist doshkilnoi osvity: metodychna spriamovanist [Measuring the quality of preschool education: methodological focus] Pivdenoukr. nats. ped. un-tu im. K. D. Ushynskoho. Odessa [in Ukrainian].

5. Krutii, K. (2018). Monitorynh yakosti doshkilnoi osvity: kvalimetrychnyi pidkhid do otsinky rozvytku dytyny [Monitoring the quality of preschool education: a qualimetric approach to assessing child development.] [in Ukrainian].

6. Doshkilna osvita. Slovnyk-dovidnyk. (2010) [Preschool education. Dictionary-reference] ed. K. L. Krutii, O. O. Funtikova. Zaporizhzhia: TOV «LIPS LTD [in Ukrainian].

7. Kontsepsiia osvity ditei rannoho ta doshkilnogo viku (2020) [The concept of education of children of early and preschool age] Kyiv: FOP Ferepnets V. B. [in Ukrainian].

8. Kliuchovi pokaznyky yakosti doshkilnoi osvity (2018) [Key indicators of the quality of preschool education] [in Ukrainian].

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

Олена Соцька, кандидат педагогічних наук

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Україна)

Анотація: у статті досліджено теоретичні засади формування педагогічної етики майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на прикладі викладання дисциплін еколого-педагогічної та фізкультурно-оздоровчої підготовки.

Ключові слова: педагогічна етика, моральні якості, спостережливість, емпатія, екологічне сприймання, індивідуальний стиль педагогічної діяльності.

MORAL AND ETHICAL DIMENSIONS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Olena Sotska, candidate of pedagogical sciences

South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Ukraine)

Abstract: the article investigate theoretical principles formation of pedagogical ethics of future educators of preschool education on the example of teaching disciplines of ecological and physical culture and health training.

Key words: pedagogical ethics, moral qualities, observation, empathy, ecological perception, individual style of pedagogical activity.

Стрижневим у створенні професійного портрету майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти є педагогічна етика. Пріоритетність педагогічної етики у професійній діяльності вихователів закладів дошкільної освіти регламентовано Професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021 р.) та Законом України «Про освіту» (ч. 2, ст. 54) [1].

Визначимось із сутністю поняття «педагогічна етика». Педагогічна етика трактується як «галузь етичної науки, що досліджує основи, сутність, специфіку, особливості педагогічної